30.10.24р. 24гр. укр. мова

Доброго дня! Тема уроку. Відмінювання числівників

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою: moshev2020@icloud.com

Теоретична частина

Відмінювання числівників

посилання на Youtube

- **Відмінювання числівників. Типи відмінювання.** https://www.youtube.com/watch?v=bsAHrpgW0jY

- **Числівник. Онлайн-курс з підготовки до ЗНО "Лайфхаки з української мови"** https://www.youtube.com/watch?v=QGQRjUp814k

Кількісні числівники змінюються за сьома зразками (типами)

Типи відмінювання	Числівники
I тип	числівник *один, одне, одна, одні (1);*
II тип	власне кількісні: *два, три, чотири (2, 3, 4), обидва, кілька, багато;*
	збірні: *двоє, троє, четверо, п'ятеро, … десятеро... (2 – 20 і 30);*
	займенники *скільки* і *стільки;*
III тип	власне кількісні від *п'яти (5)* до *вісімдесяти (80)* (крім *сорока* (40)), *кількадцять, кількадесят* (числівники цього типу можуть також відмінюватися, як і збірні числівники II типу);
IV тип	числівники *сорок, дев'яносто, сто (40, 90, 100);*
V тип	числівники від *двохсот (200)* до *дев'ятисот (900)*, а також *кількасот;*
VI тип	числівники *тисяча, мільйон, мільярд;*
VII тип	дробові числівники: *одна сьома, вісім десятих.*

Відповідають на такі питання:

1) називний — *скільки?*
2) родовий — *скількох?*
3) давальний — *скільком?*
4) знахідний — *скільки? скількох?*
5) орудний — *скількома?*
6) місцевий — (на) *скількох?*

Від-мінки	II тип відмінювання *(два)*	III тип відмінювання *(п'ять)*	IV тип відмінювання *(сорок)*	V тип відмінювання *(двісті)*
Н.	*-а/ -і, -и, -еро*		*, -о*	*-сті, -ста, -сот*
Р.	*-ох*	*-и*	*-а*	*-сот*
Д.	*-ом*	*-и*	*-а*	*-стам*
Зн.	*Як у називному або родовому відмінку*	*Як у називному відмінку*		
Ор.	*-ома (-ма)*	*-ма*	*-а*	*-стами*
М.	*-ох*	*-и*	*-а*	*-стах*

Порядкові числівники, що мають закінчення **-ий**, відмінюються як прикметники твердої групи: *перший (перша, перше), другий, двадцятий, сотий, тисячний, мільйонний;* числівник *трет**ій** (третя, третє)* відмінюється як прикметник м'якої групи (див. Відмінювання прикметників).

У **складених кількісних** числівників відмінюються всі складові частини: *двісті тридцять шість — двохсот тридцяти шести.*

У **складених порядкових** числівників відмінюється лише останній компонент: *двісті тридцять шостий — двісті тридцять шостого.*

1. Числівник **I типу** *один* змінюється за родами, числами й відмінками, як займенник *той*.

Н.	*один, одне*	*одна*	*одні*

Р.	*одного*	*однієї, одної*	*одних*
Д.	*одному*	*одній*	*одним*
Зн.	*один, одного*	*одну*	*одні, одних*
Ор.	*одним*	*однією, одною*	*одними*
М. (на)	*одному, однім*	*одній*	*одних*

2. За **II типом** відмінюються числівники *два, обидва, три, чотири, кілька, багато,* усі збірні (*двоє, троє, четверо, п'ятеро...*) та займенники *скільки* і *стільки*. Причому в непрямих відмінках числівник *обидва* втрачає частину **-два,** а збірні — суфікс **-еро**.

Н.	*дв**а**, дв**і**/дв**оє***	*тр**и**/тр**оє***	*об**идва**, об**идві***	*п'ят**еро***
Р.	*дв**ох***	*трь**ох***	*об**ох***	*п'ятьох*
Д.	*дв**ом***	*трь**ом***	*об**ом***	*п'ятьом*
Зн.	Як у називному або родовому відмінку			
Ор.	*дв**ома***	*трь**ома***	*об**ома***	*п'ятьма/п'ятьома*
М. (на)	*дв**ох***	*трь**ох***	*об**ох***	*п'ятьох*

Числівники *чотири* і *багато* в орудному відмінку, як виняток, мають закінчення **-ма:** *чотир**ма**, багатьма* (і *багатьома*).

3. За **III типом** відмінюються числівники від *п'яти* до *вісімдесяти* (крім *сорока*), *кількадцять, кількадесят*. У складних числівниках цього типу (*п'ятдесят — вісімдесят*) відмінюється лише друга частина. В основах числівників *шість, сім, вісім* чергуються голосні. ***Н.***

шість	*сім*	*вісім*	*п'ятдесят*

Р.	*шест**и***	*сем**и***	*вось м**и***	*п’ятдесят **и***
Д.	*шест**и***	*сем**и***	*вось м**и***	*п’ятдесят **и***
Зн.	Як у називному відмінку			
Ор.	*шість **ма***	*сьом **а***	*вісьм **а***	*п’ятдесятьма*
М. (на)	*шест**и***	*сем**и***	*вось м**и***	*п’ятдесят **и***

Ці числівники в непрямих відмінках мають однакове закінчення **-и,** тільки в орудному — **-ма**.

Допускають, що числівники цього типу можуть також відмінюватися, як і збірні числівники (*тип II*). Але ж не кажемо, наприклад, “п’ятьох десятих”, а тільки *п’яти десятих;* так само не кажемо “сімохсот” чи “сімомстам”, а тільки *семисот, семистам*. Тому сплутувати відмінювання числівників цих двох типів (власне кількісних і збірних) не слід.

4. За **IV типом** відмінюються числівники *сорок, дев’яносто, сто.* Ці числівники в усіх відмінках, крім називного і знахідного, мають однакове закінчення **-а:** *до сорок**а** днів, сорок**а** робітникам, з дев’яност**а** учнями, на ст**а** сторінках.*

5. За **V типом** відмінюються числівники від *двохсот* до *дев’ятисот*, а також *кількасот*. У цих числівниках змінюються обидві частини: перша — як відповідний числівник *II* або *III типу*, а друга — як іменник *місто* в множині. Пишуться вони разом.

Н.	*три міста*	*триста*	*п’ять міст*	*п’ятсот*
Р.	*трьох міст*	*трь**ох**сот*	*п’яти міст*	*п’ят**и**сот*
Д.	*трьом містам*	*трь**ом**ст**ам***	*п’яти містам*	*п’ят**и**ст**ам***
Зн.	Як у називному відмінку			
Ор.	*трьома містами*	*трь**ома**ст**ами***	*п’ятьма містами*	*п’ять**ма**ст**ами***
М. (у)	*двох містах*	*дв**ох**ст**ах***	*п’яти містах*	*п’ят**и**ст**ах***

6. Числівники **VI типу** *тисяча, мільйон, мільярд* відмінюються, як іменники відповідної відміни і групи (див. Поділ іменників на відміни, Поділ іменників на групи, Відмінкові закінчення іменників).

Н.	*тисяча*	*тисячі*	*мільйон*	*мільйони*
Р.	*тисячі*	*тисяч*	*мільйона*	*мільйонів*
Д.	*тисячі*	*тисячам*	*мільйону*	*мільйонам*
Зн.	*тисячу*	*тисячі*	*мільйон*	*мільйони*
Ор.	*тисячею*	*тисячами*	*мільйоном*	*мільйонами*
М. (у)	*тисячі*	*тисячах*	*мільйоні*	*мільйонах*

7. У дробових числівниках (**VII тип**) перша частина (чисельник) відмінюється, як власне кількісний числівник, а друга (знаменник) — як порядковий (при цьому пропускаємо слово *частина* після назви знаменника).

Н.	*одна сьома*	*три сьомі*	*вісім десяти*
Р.	*однієї сьомої*	*трьох сьомих*	*восьми десятих*
Д.	*одній сьомій*	*трьом сьомим*	*восьми десятим*
Зн.	*одну сьому*	Як у називному відмінку	
Ор.	*однією сьомою*	*трьома сьомими*	*вісьма десятими*
М. (на)	*одній сьомій*	*трьох сьомих*	*восьми десятих*

Числівники один, одна, одне (одно) в називному відмінку мають форми коротких прикметників. У середньому роді паралельно вживаються дві форми: одне й одно.

1. Прислівники від п'яти до десяти, від одинадцяти до двадцяти, тридцять, п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят відмінюються за таким зразком:
Н. п'ять сімнадцять
Р. п'яти (п'ятьох) сімнадцяти (сімнадцятьох)
Д. п'яти (п'ятьом) сімнадцяти (сімнадцятьом)
З. п'ять (п'ятьох) сімнадцять (сімнадцятьох)

О. п'ятьма (п 'ятьома) сімнадцятьма (сімнадцятьома)
М. на п'яти (п 'ятьох) на сімнадцяти (сімнадцятьох)

Н. п'ятдесят
Р. п'ятдесяти (п 'ятдесятьох)
Д. п'ятдесяти (п 'ятдесятьом)
З. п'ятдесят (п 'ятдесятьох)
О. п'ятдесятьма (п 'ятдесятьома)
М. на п'ятдесяти (п 'ятдесятьох)

Запам'ятайте: в усіх відмінках, крім називного, маємо паралельні форми. У всіх складних числівниках на -дцять, -десят — відмінюється тільки друга частина; у числівниках одинадцять, чотирнадцять наголошується склад -на-, на відміну від російської мови. Але у знахідному відмінку — наголос на закінченні -ох: одинадцятьох, чотирнадцятьох; у числівниках шість, сім, вісім при відмінюванні відбувається чергування і з е, о: шести, семи, восьми.

2. Числівники сорок, дев'яносто, сто в усіх відмінках, крім називного й знахідного, мають закінчення -а (сорока, дев'яноста, ста).

3. Складні числівники на визначення сотень відмінюються за зразком:
Н. двісті триста п'ятсот
Р. двохсот трьохсот п'ятисот
Д. двомстам трьомстам п'ятистам
З. двісті (двохсот) триста (трьохсот) п'ятсот (п 'ятисот)
О. двомастами трьомастами п'ятьмастами (п'ятьомастами)
М. (на) двохстах (на) трьохстах (на) п'ятистах

Числівник чотириста відмінюється як триста. Числівники шістсот, сімсот, вісімсот, дев'ятсот відмінюються як п'ятсот.

У цих числівниках відмінюються обидві складові частини і пишуться вони разом.

У числівниках п'ять, шість, дев'ять, десять та в усіх числівниках на *-дцять* зберігається пом'якшення після кінцевого приголосного т. Усередині такого складного числівника пом'якшення після т немає. Наприклад: п'ятсот, п'ятдесят, шістсот, п 'ятнадцять, дев 'ятсот. Але в орудному відмінку в числівниках: три, п'ять, шість, дев'ять, десять зберігається пом'якшення кінцевого приголосного основи. Наприклад: трьома, п 'ятьма (п 'ятьома), шістьма (шістьома). Зберігається пом'якшення в усіх числівниках на -дцять в орудному відмінку: дванадцятьма (дванадцятьома), дев 'ятьма (дев 'ятьома) тощо.

4. У складених кількісних числівниках відмінюються всі складові частини:
Н. триста вісімдесят сім
Р. трьохсот вісімдесяти (вісімдесятьох) семи (сімох) Д. трьомстам вісімдесяти (вісімдесятьом) семи (сімом) З. триста (трьохсот) вісімдесят (вісімдесятьох) сім (сімох) О. трьомастами вісімдесятьма (вісімдесятьома) сьома (сімома) М. (на) трьохстах вісімдесяти (вісімдесятьох) семи (сімох).

5. У складених порядкових числівниках відмінюється лише останнє слово: дев'ять тисяч дев'ятсот дев'яносто дев'ятий — ...дев'ятого (дев'ятих), дев'ятому (дев'ятим), дев'ятий (дев'яті), дев'ятим (дев'ятими), на дев'ятому (дев'ятих).

6. У дробових числівниках чисельник відмінюється як кількісний числівник, знаменник — як порядковий: дві п 'я-тих, двом п 'ятим, двома п 'ятими; три десятих, трьом десятим, трьома десятими і т. д.

7. Неозначені числівники багато, небагато, кілька, декілька — відмінюються як числівники п'ять, шість (але без паралельних форм):
Н. кілька, декілька, багато
Р. кількох, декількох, багатьох
Д. кільком, декільком, багатьом
З. Н. або Р.
О. кількома, декількома, багатьма
М. (на) кількох, декількох, багатьох

8. Збірні числівники обидва, обидві відмінюються у непрямих відмінках так: обох, обом, обома, (на) обох.
Збірні числівники двоє, троє, п'ятеро та ін. — у непрямих відмінках мають форми кількісних числівників (два, три, п 'ять).

Практична частина

ВПРАВИ:

1) Провідміняйте (на свій вибір) по два *простих, складних* та *складених* числівники.

2) Провідміняйте складені кількісні числівники:
вісімсот сімдесят шість, сімсот шістдесят вісім, шістсот вісімдесят сім

3) провідміняйте складені порядкові числівники:
триста сорок п'ятий, чотириста дев'яносто третій, дев'ятсот двадцять перший, п'ятдесят восьмий, двадцять другий

4) З поданими словосполученнями складіть речення, поясніть, у значенні яких частин мови виступає числівник один:
йшли один за одним; один брокер; одне підприємство; сидить один; одні слова; один на двох; в одному місті; один помножити на нуль; схожі одна на одну; одним поїздом; один день; один одному; одно-однісіньке

5) Перекладіть українською мовою.

С IX по XIII в. Киев — важнейший и крупнейший центр культуры восточных славян. В нем впервые на Руси появилась письменность, начато регулярное летописание, основаны первые библиотеки и школы, сооружены монументальные постройки: Десятинная церковь, Софийский собор, Золотые

ворота, княжеские дворцы, украшенные мозаиками и фресками. Руками киевских златокузнецов созданы замечательные образцы прикладного искусства (газ.).

Вокруг Верхней лавры вместо деревянной ограды Д. В. Аксамитов возвел каменные стены с четырьмя башнями — Кушника, Онуфрия (Палатной), Часовой (1698—1701), Малярной (начало XVIII в.) и тремя церквями — Вознесенской (1695—1698), Фео-досиевской и Больничного монастыря (1696). Длина стен достигала 1190 м, толщина — около 3 м, высота — 7 м (История Киева).

Домашнє завдання

1) Провідміняйте кількісний числівник 103.
2) Провідміняйте порядковий числівник 103-й.